

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
Sotsiaal- ja humanitaarteaduste
õppetool

JAANUS ANTSON
3. keskastmekursus

**EESTI RIIGIKAITSE AKADEEMIAS JA EESTI KAITSEJÕUDUDE OHVITSERIDE
KURSUSTEL AASTATEL 1992-1997 ÕPPINUTE KARJÄÄRI KULG**

Lõputöö

Juhendajad

MA kapten Aivar Toom

MA Ken Kalling

Tartu 2003

REFERAAT

Töö autor: Jaanus Antson

Töö pealkiri: Eesti Riigikaitse Akadeemias ja Eesti Kaitsejõudude Ohvitseride Kursustel aastatel 1992-1997 õppinute karjääri kulg.

Juhendaja: MA kpt Aivar Toom, MA Ken Kalling

Lehekülgede arv: 35

Kasutatud allikate arv: 21

Jooniste arv: 15

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: ohvitser, Sisekaitseakadeemia, ohvitserikursused, kõrgharidus, väljaõpe

Teema valiku põhjendus: aastatel 1992-1997 valmistati Eesti kaitseväge ohvitseri nii Eesti Riigikaitse Akadeemias kui ka lühiajalistel Eesti Kaitsejõudude Ohvitseride Kursustel. Eesti Kaitseväge arengu seisukohalt on oluline jälgida erinevat hariduskäiku omavate ohvitseride karjääriteid ja -võimalusi.

Uurimistöö objekt: Eesti kaitseväge nooremohvitserid.

Uurimistöö eesmärk: Käsitleda Sisekaitseakadeemias ja ohvitseride kursustel õppinute motivatsiooni kutsevalikuks ning karjääri kulgemist.

Annotatsioon: Lõputöö keskendub Eesti Kaitseväge nooremohvitseridele. Võrreldakse 2 gruppi – Eesti Riigikaitseakadeemia (ERA) Kaitsekolledži lõpetanud ja Eesti Kaitseväge Ohvitseride Kursuse (OK) läbinud ohvitseri. Autor viis läbi ankeetküsitluse, millest võttis osa 65 ohvitseri, neist 32 ERA ja 33 OK lõpetajat, kes kõik on käesoleval ajal kaitseväge tegevteenistuses. Andmed on töödeldud statistika programmiga SPSS 11.5. Eesmärgiks seadis autor selgitada, miks mindi õppima ERA-sse ja miks OK-le ning kui efektiivne oli läbitud õppekava hilisemat teenistust silmas pidades?

Töö on jaotatud kolme ossa: 1 – sissejuhatus; 2 – sõjalise hariduse andmisest Eestis, 3 – OK ja ERA lõpetanud ohvitseride karjääride võrdlus. Töö lõpus olevas kokkuvõttes analüüsitakse küsitluse tulemusi ja tehakse järeldusi.

Autor peab vajalikuks vaatluse all olnud teemat edasi uurida.

LÜHENDITE SELGITUS

ERA	Eesti Riigikaitse Akadeemia
ESA	Eesti Sisekaitse Akadeemia
OK	ohvitseride kursus
KK	käskkiri
KVÜÕA	Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused
KSK	kõrgem sõjakool
KJ	kaitsejõud
KVJ	kaitseväe juhataja
KM	kaitseministeerium
PS	peastaap
KVTS	kaitseväeteenistuse seadus

SISUKORD

LÜHENDITE SELGITUS	3
SISUKORD	4
1. SISSEJUHATUS	5
1.1. Uurimuse eesmärk	5
1.2. Uurimisküsimus ja käsitletavat teemasid	6
1.3. OK ja ERA lõpetanud kui erinevad grupid Kaitseväes, nende kujunemise alused	6
1.4. Kasutatud kirjandus, allikad ja nende valiku põhjendus	7
2. SÕJALISE HARIDUSE ANDMINE EESTIS	9
2.1. Sõjanduse õpetamisest Eestis enne Teist maailmasõda	9
2.2. Ohvitseride väljaõpe Eesti Riigikaitse Akadeemias	11
2.3. Ohvitseride väljaõpe Kaitseväge Ohvitseride Kursustel	12
3. OK JA ERA LÕPETANUD OHVITSERIDE KARJÄÄRIDE VÕRDLUS	14
3.1. Uurimismeetodi tutvustus	14
3.2. Küsitlustulemuste analüüs	15
3.2.1. Uuritavate vanuseline jagunemine	15
3.2.2. ERA- ja OK-eelne hariduslik taust	16
3.2.3. Tegevus enne õpinguid	17
3.2.4. Eelnev kokkupuude sõjaväega	17
3.2.5. Motiivid kutsevalikul	18
3.2.6. Edasijõudmine teenistuses	20
3.2.7. Auaste	21
3.2.8. Õpitu kasutamine teenistuses	22
3.2.9. Hinnang teenistusele	23
3.2.10. Teenistuses ilmnenud vajakajäämised	24
3.2.11. Sotsiaalsed garantiid	25
3.2.12. Kindlustunne	27
3.2.13. Elukutse vahetus	27
3.2.14. Teenistus ja isiklik elu	28
3.2.15. Vastastikune hinnang	29
KOKKUVÕTE	31
SUMMARY	33
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD	34
LISA	36
Ankeetküsitlus	36

1. SISSEJUHATUS

1.1. Uurimuse eesmärk

Läbi aegade on rahvad püüdnud tagada enda eksisteerimist, kasutades selleks kõikvõimalikke vahendeid. Üheks olulisimaks on olnud sõjalise julgeoleku loomine, mis hõlmab ka sõjaväelaste väljakoolitamist. Rahvusliku ohvitserkonna loomine on osa riiklusest.

Käesoleva lõputöö teema (“Eesti Riigikaitse Akadeemias ja Eesti Kaitsejõudude Ohvitseride Kursustel aastatel 1992-1997 õppinute karjääri kulg”) valik on tingitud sellest, et kõne all oleval ajavahemikul (1997. a OK suleti) oli ohvitseriks saamiseks võimalik valida kahe erineva tee vahel: kiirem võimalus saada ohvitseri auastet eeldas ohvitseride lühiajaliste täiendkursuste läbimist; teine võimalus oli omandada ohvitseri elukutse, õppides 4 aastat Eesti Riigikaitseakadeemia Kaitsekolledžis. Viimase baasil oli võimalik omandada rakenduslik kõrgharidus ja tagada endale töökoht mõnes kaitseväe väeosas või staabis, ohvitseride kursuste näol oli tegemist aga lühiajaliste täienduskursustega, mis kindlustasid lipniku või nooremleitnandi auastme ja sisuliselt samaväärse teenimisvõimaluse kaitseväes

Ajavahemikul 1992-1997 sai Kaitseväe Ohvitseri Kursustel nooremohvitseri ettevalmistuse 443 kaitseväelast, kes jätkasid teenistust piirivalve, kaitseväe ja päästeameti struktuurides (KVÜÖA KSK, kodulk, 25.10.03). Eesti Riigikaitse Akadeemia Kaitsekolledžis sai nooremohvitseride ettevalmistuse 104 lõpetajat, neist 66 ohvitseri kaitseväe õppesuunal ja 38 ohvitseri piirivalve õppesuunal (allikas: ESA kantselei).

Võib eeldada, et erinev hariduskäik on avanud ohvitseridele ka erinevad karjääriteed. Samuti tuleb tunnistada, et Eesti ohvitseride erinev haridustee (lisaks käesolevas töös käsitletavatele õppeasutustele on kodumaise ohvitserkonna puhul võimalik rääkida ka Soome, N. Liidu aegse, Piirivalve jm ettevalmistusest) annab ka Eesti Vabariigi Kaitsejõududele küllaltki kirju sisu.

Käesoleva töö eesmärgiks on avada vaid üks aspekt ohvitserikutse kujunemisel. See on OK ja ERA haridusega ohvitserkonna võrdlus. Uuring puudutab OK ja ERA haridusega ohvitseride edenemist teenistuses, nende isiklikku elu, motiive kutsevalikul, nende omavahelist võrdlust enne ohvitseri haridusteele asumist jne. Eesmärgi saavutamiseks viis autor läbi ankeetküsitluse, millest võttis osa 65 ohvitseri, neist 32 ERA ja 33 OK lõpetajat, kes kõik on käesoleval ajal kaitseväe tegevteenistuses. Autor püüab, vaadeldes OK ja ERA ohvitseri, tuua välja erinevad tendentsid tänapäeva ohvitseride haridusteel.

1.2. Uurimisküsimus ja käsitletavat teemasid

Eelnevalt kajastatu pani autori mõtlema järgmistele küsimustele: mille alusel on võimalik võrrelda ERA ja OK ohvitseride? Kumba rühma kuuluvad ohvitserid on olnud edukamad? Millistel ajenditel tehti valikuid astumiseks ERA-sse, OK-sse? Lähtudes eelnevast, püstitas autor järgneva uurimisküsimuse: mis tingis valiku õppima minekuks ja kuidas kaks erinevat ohvitseri saamise võimalust kajastuvad teenistuses?

Autor valgustab oma lõputöös ainult mõningaid ohvitseri haridusteedega seotud küsimusi. Töö on jaotatud kolme ossa: 1 – sissejuhatus; 2 – sõjalise hariduse andmisest Eestis, 3 – OK ja ERA lõpetanud ohvitseride karjääride võrdlus. Töö lõpus olevas kokkuvõttes analüüsitakse küsitluse tulemusi ja tehakse ettepanekud, millele tuleks ohvitseride haridustees tähelepanu pöörata.

1.3. OK ja ERA lõpetanud kui erinevad grupid Kaitseväes, nende kujunemise alused

Käesolevaks ajajärguks on kaitseväes tegevteenistuses erineva haridustaustaga ohvitserid. Antud olukord on tingitud sellest, et paljud ohvitserid on eelnevatel aegadel saanud oma sõjalise ettevalmistuse erinevates õppeasutustes (OK, ERA, Soome sõjakoolid, KVÜÕA KSK). Mitmete õppimisvõimaluste põhinev ohvitserkonna erinev ettevalmistus on tekitanud nn „grupid“. Näitena võib tuua teenistuses väljakujunenud gruppide käsitlusi: „Soomepoisid“ (Soome sõjalistes õppeasutustes hariduse saanud ohvitserid), OK ohvitserid (need, kes on läbinud OK ja ei ole kõrgemat sõjalist haridust omandanud), ERA ohvitserid (ERA lõpetanud ohvitserid), KSK ohvitserid (alates 1998. a Kõrgemas Sõjakoolis Tartus õpinguid alustanud ohvitserid).

Tulenevalt ühisest kogemusest, sõprussidemetest, gruppide-vahelistest vastuseisudest jms, on grupi liikmed vastastikusel regulaarsel koostegemisel ja sõltuvuses, seda ka oma tööülesannetes.

Gruppide olemuse mõistmiseks on otstarbekas kirjeldada neid iseloomustavaid tunnuseid, millest olulisimad on kestus (aeg kujundab ja liidab grupi liikmeid, mis annab aluse grupi paremaks koostööks tulevikuks), staatus (grupi tähtsus kollektiivis), efektiivsus (tööga rahulolu, grupi püsivus).

Ohvitseride kursuste kestus oli erinevatel arengu etappidel 2-9 kuud. Enamus, kes läksid või suunati kursustele, olid eelnevalt töötanud erinevatel ametikohtadel ning omasid seega erinevaid kogemusi. Asudes kursustele, kulub igal inimesel mingi aeg harjumiseks grupi liikmetega, leidmaks õige koht süsteemis, mis on aluseks edaspidise sisemise sideme tekkeks. Sideme tugevus on aga sõltuvuses koos veedetud ajast (mida kauem ollakse koos, seda paremini õpitakse üksteist tundma – mis on eeldus paremaks koostööks tulevikus). Arvestades OK lühikest kestvust, õppurite erinevaid kogemusi, võib väita, et edaspidiseks teenistuseks oli vähe eeldusi heaks koostööks ning ühiste väärtushinnangute tekkeks.

Kaitsekolledžis kestsid aga õpingud 4 aastat. Seega arvestades eelnevalt käsitletud aspekte oli selles õppeasutuses õppinud liikmetel suurem tõenäosus edaspidiseks tihedaks koostööks (Vadi 2001:219).

Erinevad grupid täidavad organisatsioonis eri rolle. Igal grupil on organisatsioonis oma kindel asend ja staatus. Staatusega kaasnevad kindlad õigused, piirangud, kohustused ja vabadused. Need annavad alust teatud grupile oodata ümbritsevatelt gruppidele oma seisundile vastavat suhtumist. Tavaliselt on kõrge staatus nendel gruppidel, mis täidavad organisatsiooni jaoks väga olulisi ülesandeid (Vadi 2001:252).

Käesolevas töös võetakse grupi staatuse määramise kriteeriumiks ohvitseri ametikoht õpingute lõpetamist ning tema ametikoht küsitluse läbiviimise ajal (kõrgema ametikohaga kaasneb suurem vastutus, usaldus ja kiirem tõus ametiredelil).

Efektiivsus on organisatsiooni edukust iseloomustav tegur. Efektiivsust võib hinnata mitmete kriteeriumitega nagu teovõimelisus, õnnetused, kvaliteet, kasv, töölt puudumine, kaadri volavus, rahulolu tööga, motivatsioon, moraal jne (Vadi 2001:264). Antud uurimustöös tugineb töö autor OK ja ERA efektiivsuse hindamisel.

1.4. Kasutatud kirjandus, allikad ja nende valiku põhjendus

Autor lähtus kasutatud kirjanduse valikul autorite seotusest ERA ja OK-ga. Näiteks professorid Eduard Raska ja Ivar Aimre kuulusid aastatel 1992-1998 ERA juhtkonda. Samuti ka pedagoogikamagister kolonelleitnant Jaak Haud, kes oli neil aastatel ERA Kaitsekolledži ülem. Samuti kasutas autor ajakirja *Sõdur* peatoimetaja Ivar Jõesaare artikleid ja tema intervjuud tollase OK õppejõu, major Boris Püssaga.

Teoreetilise baasi sotsioloogilise küsitluse läbiviimisest ja andmete tõlgendamisele andis endise ERA rektori Eduard Raska raamat *Kriminoloogia üldkursus. Sotsioloogiline uuring*. (Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia) ja psühholoog Maaja Vadi uuringud nimetatud valdkonnas, mis on avaldatud tema monograafias *Organisatsioonikäitumine* (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus). Teoreetilise baasi laiendamiseks kasutas autor sotsioloogiateadlaste Beth B. Hessi, Elisabeth W. Marksoni ja Peter Steini õpikut.

Ajaloolise ülevaate andmiseks on kasutatud sõjaajaloolaste Hannes Walteri ja Tartu Ülikooli õppejõudude Tõnu Tannbergi ja Ago Pajuri kirjutisi. Samuti on leidnud kajastamist ka Ilmar Palli ülevaade ERA kolledžite kadettide eluolust ja Alfred Lutsu mälestused.

2. SÕJALISE HARIDUSE ANDMINE EESTIS

2.1. Sõjanduse õpetamisest Eestis enne Teist maailmasõda

Esimesed andmed sõjalise hariduse andmisest Eesti alal pärinevad 18. sajandist, mil Albu mõisas Järvamaal, aastatel 1717-1740, rüütliakadeemia tüüpi õppeasutuses õpetati teiste hulgas ka eesti noormehi (Walter 1998: 20).

Kui NSVL ajal oli sõjaline väljaõpe pea igas ülikoolis, siis ajalukku minnes võib konstateerida, et Tartu ülikoolis alustati sõjateaduste õpetamisega juba aastal 1803. Ligi kolmekümne aasta jooksul sai täieliku sõjalise ettevalmistuse 96 meest (osalise 42) ja neist sõjaväeteenistusse läks 56 lõpetajat (Walter 1992:3). Tartu Ülikoolis 19. sajandi algul toimunud sõjalise hariduse andmist on põhjalikumalt käsitlenud ajaloodoktor Tõnu Tannberg (Tannberg 2002).

Vene impeeriumi välispoliitiline aktiivsus ja armee arvukuse suurenemine 19. sajandi algul vajab teenistusse üha suuremal hulgal ohvitseride. Olemasolevad sõjalised haridusasutused ei suutnud kasvavat nõudmist rahuldada ja sunnitud käik allohvitseride ülendamiseks ohvitserideks valitsust ei rahuldanud. Haritud ohvitseride nappuse leevendamiseks planeeritigi sõjateaduste õpetamist ka väljaspool olemasolevat sõjalise hariduse süsteemi. Selline plaan rakendati ellu Taru Ülikoolis, kus esimeste sõjateaduste loengutega alustati 1803. a. Esimestel õppeaastatel toimus sõjateaduste õpetamine ilma kindla õppekavata, kuid 1807. a kinnitatud õppekava võimaldas õppida sõjateadust kahe erineva õppekava järgi: jala- ja ratsaväe ning suurtüki- ja inseneriväe (Tannberg 2002:33-38).

Omandatud sõjalise hariduse taset võib lugeda suhteliselt kõrgeks, sest kasutusel olnud õppekavad olid võrreldavad teiste sõjakoolide õppekavadega. Sõjateaduste professuuri õppekava väljatöötamisel võeti eeskujuks Euroopa ja Venemaa sõjakoolide õppekavad, mille õppekorraldused olid omakorda sarnased seniste Prantsuse ja Saksa sõjakoolidega (Ibid, 40). Tähelepanuväärne on see, et vastava õppekava edukas läbimine ei andnud lõpetajatele automaatselt ohvitseri auastet ega nimetust. Sõjateaduste õppekava lõpetanud üliõpilased pidid ohvitseriks saamise soovi korral praktiseerima väeosades kuus kuud, misjärel nad ülendati kaadriohvitserideks (Ibid, 40).

Sõjateaduste õpetamine 19. sajandi esimesel poolel ei olnud selleaegsetes ülikoolides tavapärane ja selle õpetamine Tartu Ülikoolis oli pigem erandlikuks nähtuseks. Sellega püüti pigem suurendada ühiskonna huvi ohvitseriks õppimiseks.

Sõjateaduste õpetamine akadeemilises keskkonnas ei andnud sellist tulemust kui seda õppides sõjakoolides, kuid ülikooli sõjateaduste lõpetajate edasine karjäär võimaldas soovi korral valida ohvitseri elukutse asemel ka mingi muu ameti.

1830. aastal sõjalise hariduse andmine Tartu Ülikoolis lõpetati. Samas oli kätte jõudmas eestlaste rahvusliku ärkamise aeg. Ohvitserikutse sai üheks väljundiks, mis andis eestlastele võimaluse välja tulla talupojaseisusest.

Eestlaste sotsiaalne staatus 19.-20. sajandi vahetuseks oli arenenud olukorda, kus hariduse omandamine oli formaalselt võimalik (vastavad väärtushinnangudki olid tekkinud), kuid majanduslikud olud ei andnud paljudele võimalust õppida ülikoolides. Üheks väljundiks toonastele saavutusvajadust omavatele noortele meestele oli saada (kõrgem) sõjaväeline haridus. Esimese maailmasõja puhkemiseks oli eestlastest ohvitserkond Tsaariarmees täiesti arvestatav (140 kaadriohvitseri) ja sõja kestel ülendati veel 2000 eestlast ohvitseri auastmesse (Walter 1999:20).

Eesti Vabariigi iseseisvumise järel (24. veebruar 1918) alanud Vabadussõjas (1918-1920) osalenud ohvitserid olid Vene keiserliku armee sõjalise hariduse ja Esimese maailmasõja kogemustega. Nende ohvitseride kogemuste baasil loodi sõjaajal rindel langenud ja sõjaväe suuremate vajaduste katteks nooremjuhtide väljaõppeks Sõjavägede Ülemjuhataja kindralmajor Johan Laidoneri käskkirjaga 1919. a 3. aprillil Eesti Vabariigi Sõjakool. Esimese kursuse kestus oli kolm ja pool kuud (Walter 1992:3) (mis on ajaliselt võrreldav Eesti taasiseseisvumise järgselt koolitama hakatud nooremohvitseride esimese täiendõppekursusega). Esimesel lühiajalisel väljaõppekursusel koolitati jalaväeohvitseri. Hiljem lisandusid veel suurtükiväe- ja ratsaväe eriala suunad (Ibid, 3).

Pärast Vabadussõja lõppu läks Sõjakool üle rahuaegsele ohvitseride väljaõppe läbiviimisele. Hakati koolitama uusi ohvitseri sõjaväele rahuaja otstarbeks ja selle kõrvalt korraldati ka täiendkursusi sõjaajal ohvitseriks saanud kaitseväelastele. Riviohvitseride haridusliku ettevalmistuse osas püüti jõuda nii kaugemale, et sõja korral iga kompanii ülem, teised sama tasandi ülemad ning nendest kõrgemad ülemad oleksid vähemalt rahuaegse sõjakooli haridusega (Luts 1975:56).

Eesti teist iseseisvumist 20. sajandi lõpus ei anna esimesega võrrelda. Kui Vabadussõja alguseks oli Eesti riigil võtta kümneid, kui mitte sadu ohvitseriharidusega inimesi, siis NSV Liidu lagunemise järel oli vaid üksikuid arvestatava haridusega ohvitseri.

2.2. Ohvitseride väljaõpe Eesti Riigikaitse Akadeemias

Taasiseseisvunud riik vajab haritud, lojaalseid ja motiveeritud inimesi, kes kõrgema hariduse ning hea kasvatusena annaksid oma panuse riigi erinevate jõustruktuuride arengusse ja ülesehitamisesse. Selliste nõudmiste täitmiseks Eesti Vabariigi Valitsuse määrusega nr. 117 1992. a 15. aprillil asutati Siseministeeriumi alluvuses Eesti Sisekaitse Akadeemia (RT I 1992, 14:234).

Loodud akadeemia koosseisus oli neli kolledžit: Politseikolledž, Kaitsekolledž, Halduskolledž ja Korrektsioonikolledž (Aimre 1998:11). Esimese õppeaasta lõpul, 1993. a 7. juulil, nimetati Eesti Sisekaitse Akadeemia ümber Eesti Riigikaitse Akadeemiaks (Ibid, 7).

Akadeemia koosseisus oleva Kaitsekolledži ülesandeks oli püüda täita Eesti oma kõrgharidusega ohvitseride ettevalmistuses üle poole sajandi kestnud tühimik (Haud 1998:20).

Esimesed kaitseväe suunal õppivad kadetid alustasid õppetööd 1992. a oktoobris (vt ESA rektori KK 28.09.1992. a, nr 15). Nelja-aastase õppeprogrammi läbimisel, 1996. a, lõpetas 17 kaitseväe õppesuunal õppinud kadetti oma ohvitseri-ettevalmistuse ja suunati teenistust jätkama kaitseväe erinevatesse väeosadesse. Need 17 lõpetajat olid meie esimesed Eesti taasiseseisvumise ajal kõrghariduse omandanud Eesti Kaitseväe nooremohvitserid.

Toonase Kaitsekolledži õppekava uuris põhjalikumalt Jaak Haud oma magistritöös, kus ta võrdles erinevate riikide sõjakoolide õppekavasid ohvitseride ettevalmistamisel. Uurimusest selgus, et õppekava järgi antav haridus oli võrreldav teiste riikide sõjakoolides antava haridusega (Haud 1998:56).

Vaatamata eri ametkondade (KJPS ja KM) vaadete lahknemisele ohvitseride ettevalmistuses, kus ühed rõhutasid ohvitseride kõrghariduse nõuet ja teised vajasisid häid sõjaväelisi juhte kaitseväele (Väätanen 1999:6), olid hilisemad lõpetajad edukad oma teenistuses (Jõesaar 2001b:22). Väeosa ülemate ja vahetute ülemate tasandil läbi viidud uuringus Kaitsekolledži esimese lennu ohvitseride (lõpetanud 1996. a) kohta selgus, et lõpetajate kompetentsus teenistuses rahuldas täiesti või rahuldas 56 % küsitletuist (Haud 1998:155).

ERA Kaitsekolledži lõpetajatelt nõuti rahuaja rühmaülema (keskmiselt kolmkümmend alluvat) oskusi ja valmidust juhtida sõjaajal kompaniid (ligi sada alluvat).

Seoses 1998. a 04. juunil ERA ümbernimetamisega Sisekaitseakadeemiaks ja akadeemia struktuuri muutustega, lõpetati ametlikult kaitseväe ja piirivalve ohvitseride koolitamine kaitsekolledžis (RT I 1998, 51:770). Vaatamata sellele, et ERA struktuuri ei olnud veel

muudetud, moodustati Vabariigi Valitsuse 17. märtsi 1998. a määrusega nr.52 Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste koosseisus Kõrgem Sõjakool, kus jätkati nooremohvitseride ettevalmistamist kaitseväe ja piirivalve tarbeks diplomiõppe tasemel (RT I, 1998, 29:381).

2.3. Ohvitseride väljaõpe Kaitseväe Ohvitseride Kursustel

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusega 3. septembril 1991. a taasloodud Eesti Kaitsejõududel (RT I 1991, 355:30) oli meie esimese vabariigiaegse ohvitserkonnaga võrreldes praktiliselt olematu kaadriohvitserkond. Lähtuvalt vajadusest omada kiiresti nooremohvitseri, kes oleksid võimelised aitama uuesti üles ehitada Eesti kaitsejõude, korraldati ohvitseride koolitamiseks kahekuulised ettevalmistuse ja täiendkursused (KJ PS ülema KK 09. 12. 1991. a, nr 12).

Esimesele kursusele tulijatelt eeldati vähemalt keskharidust ja eelnevat kokkupuudet – kas ajateenistust või ohvitserikogemust – Nõukogude Armeega.

Esimese kursuse nimekirja arvati 48 õppurit (Ibid, p1), kellest pidid saama esimesed rühma ja kompaniiülemad loodavate väeosade allüksustes.

Kui pärast poole sajandi pikkust vaheaega, 1992. a märtsis, jõudsid lõpule esimesed kaitsejõudude ohvitseride väljõppe täiendkursused, loeti õppeprogrammi läbinuks 36 isikut ohvitseri ja 7 allohvitseri tasemel (vt KJ PS ülema KK 09. 03.1992.a, nr 16 p 1-4).

Kindralmajor Ants Laaneots on neid kursusi nimetanud ka sõjalise kirjaoskamatus e likvideerimise kursusteks, kuid aeg ja kohustused, ei võimaldanud paremat väljaõpet, sest planeeritud kaitsejõudude ülesehitamine vajas kohest kaadrit (Jõesaar 2001a:11).

Esimese OK lennu lõpetamise ajaks ei olnud kehtestatud veel nõudeid ohvitseri aukraadi omistamise kohta ja värsked lõpetajad jätkasid oma teenistust ilma ohvitseri auastmetunnusteta. Põhinõuded ohvitseride auastme andmisel kinnitati 1992. a mais ja nendeks olid:

- Eesti Vabariigi kodakondsuse olemasolu;
- Eesti keele valdamine;
- Atesteeritus kvalifikatsiooni kohta;
- Vähemalt keskharidus, vanemohvitseridest alates kõrgharidus.

Vastavalt kehtestatud nõuetele oli võimalik kursuste eduka lõpetamisel omistada lipniku või nooremleitnandi auaste, mis olid Eesti kaitsejõudude kõige madalamad ohvitseri auastmed (RT I 1992, 22:312).

Kui esimese kursuse kestvuseks oli ainult 2 kuud siis aasta-aastalt õppekestvus pikenes ja 1996. a alanud kursusel oli väljaõppe pikkuseks 9 kuud (vt KJ PS ülema KK 22. 02. 1996. a, nr 22).

Kaitsejõudude vajadus kiiresti koolitada nooremohvitseri tingis selle, et kursuse õppeplaanides ei olnud tsiviilaineid ja lõpetajad ei saanud ka kõrgharidust (Väätanen, 1998:6). Seoses Kaitseministri määrusega 2001. a kehtestatud haridustaseme ja kvalifikatsiooni nõuetega kaitseväelastele (RTL 2001, 22:308) on enamus kursuse lõpetajaid sunnitud oma normaalse teenistuse ja karjääri kujundamiseks omandama kõrghariduse. Väikesel osal kursuste lõpetajaist oli võimalik nõutud haridus omandada Kõrgema Sõjakooli keskastmekursusel, kuid rõhuv enamus on olnud sunnitud õppima tsiviilülikoolides. Probleemiks tsiviilhariduse omandamisel võib saada valitud eriala vajalikkus kaitseväele või siis õppemaksu tasumine riigi poolt (vt selle kohta ka KVTS 2000, §159 – RT I 2000, 28:167).

3. OK JA ERA LÕPETANUD OHVITSERIDE KARJÄÄRIDE VÕRDLUS

3.1. Uurimismeetodi tutvustus

Eesti 1990. aastate ohvitserkonna õpingud on kindlasti jätnud oma jälje Eesti KV kujunemisse ja arengusse. Sõjalise väljaõppe stabiliseerudes ebakõlad ja vastuolud tasanduvad, ka professionaalsusesse puutuv leiab ühtlustamist läbi erinevate kursuste jm õppemeetodite.

Siiski jäävad kasvõi emotsionaalsel tasandil veel mõneks ajaks domineerima erinevused erineva koolitusega ohvitseride vahel. Näitena võib tuua OK ja ERA lõpetajad.

Ettevalmistuse tulemuslikkusele hinnangu saamiseks korraldati anonüümne sotsioloogiline küsitlus (vt lisa, ankeetküsitlus).

Küsimustike ülesehitus eeldas vastuse saamist küsimustele, mille kaudu püüti anda hinnangut:

- 1) õppima minemise motivatsiooni kohta (viis küsimust);
- 2) edenemise kohta teenistuses (kaks küsimust);
- 3) rahulolule teenistuses (viis küsimust);
- 4) õpingutele (viis küsimust).

Küsitlus toimus septembris 2003. a kaheteistkümnes kaitseväge väeosas ja asutuses. Küsitleti 65 ohvitseri, neist 32 ERA ja 33 OK lõpetajat. Uurimisaluseks on võetud ühealised (sündinud 1968. a ja hiljem) ohvitserid, kes on käesoleval ajal tegevteenistuses. Piirvanuse (kuni 35. eluaastat aastal 2003) määratlemine oli tingitud sellest, et antud aastal oli sündinud ERA vanim sõjalise eriala lõpetaja.

Uurimuse alguseks ei olnud võimalik välja selgitada, kui palju uurimisealisi OK lõpetajaid on KV-s tegevteenistuses (pealegi on ohvitserid pidevalt õppustel ja komanderingutes). Seepärast saadeti küsitluse ankeedid uurimistöö kirjutaja kursusekaaslastele (3. KAK KVÜÕA-s) ja kolleegidele, kes jagasid küsimustikke oma väeosades või asutustes. Tagastati 80 ankeeti, neist töötlemiskõlblikke oli 65.

Andmete töötlemisel kasutas autor statistika programmi SPSS 11.5. Arvestades asjaolu, et sellise uurimuse läbiviimine oli autorile esmakordne, oli kogu tööprotsess seotud raskuste ületamisega, st nii ankeedi väljatöötamine kui ka andmete töötlemine olid töö koostajale tarvilikuks ja viljakas õppeprotsessiks. Siinkohal tahab autor avaldada siirast tänu dots. Aasa Mustale KVÜÕA. Andmete töötlemisel tekkis palju küsimusi, mis tagantjärele osutasid ka ebatäpsustele küsimustiku väljatöötamisel, hiljem tõid need küsimused kaasa probleeme ka

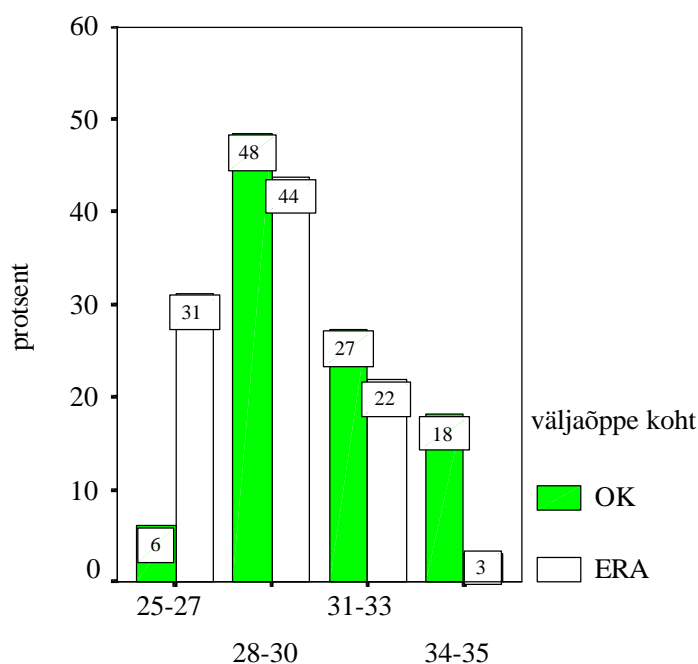
andmete tõlgendamisel. Nimetatud puudujääkidele on siin töös viidatud, lootuses anda oma panus nende vältimisse tulevikus, tulevaste kolleegide-uurijate poolt.

3.2. Küsitlustulemuste analüüs

Käesolevas uurimuses tuuakse välja OK ja ERA lõpetanute vastuste võrdlused tulpdiaagrammiga jooniste näol. Säärane graafiline meetod peaks kõige ilmekamalt tooma esile kahe grupi (ERA ja OK lõpetanud) vahelised erinevused.

3.2.1 Uuritavate vanuseline jagunemine

Kuna juba algtingimustes oli määratletud uuritavate piirvanus (kuni 35 aastased), siis vastanute vanusegruppide jaotusest on näha, et suurem osa (OK 48% ja ERA 44%) ohvitsere on vanuses 28-30 eluaastat. Kõige vähem on esindatud kõige noorema ja vanema vanusegrupi esindajad. Samas suurima hulga vastanutest (75%) hõlmasid järgmised vanusevahemikud: ERA: 25-30; OK: 28-33 (joonis 1). Üldiselt tuleb toonitada OK õppurite suhteliselt kõrgemat iga.

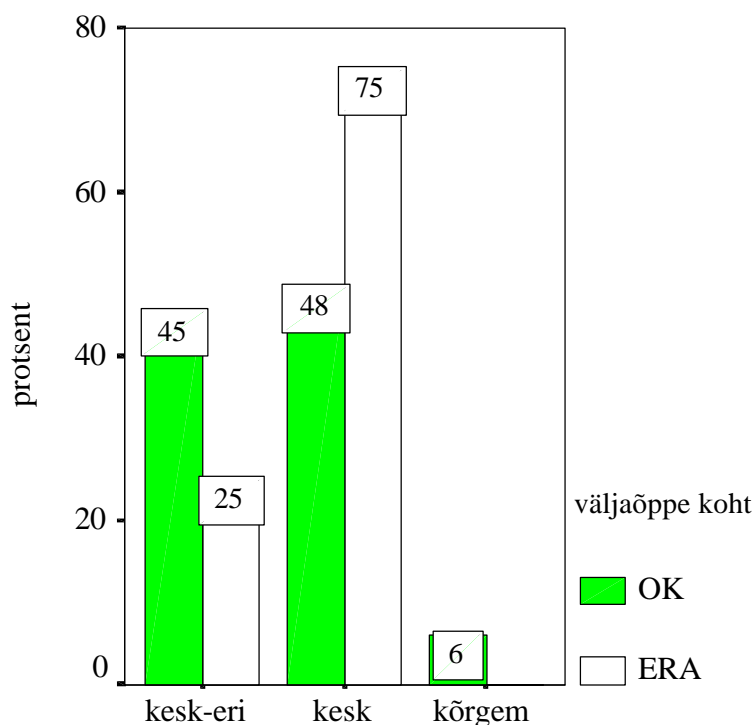
Joonis 1. Vanusegrupid uuritavates rühmades

3.2.2. ERA- ja OK-eelne hariduslik taust

Käsitledes ERA ja OK lõpetanute varasemat hariduskäiku, on oluline rõhutada keskhariduse ja keskerihariduse eristamist. Eelduseks on see, et keskkooli ja kutsekooli valinud isikutel olid suure tõenäosusega planeeritud erinevad isiklikud karjäärid, mida uued ajad korrigeerisid, pakkudes võimaluse omandada eestimeelne sõjaline haridus.

Uuringu tulemustest nähtub (vt joonis 2), et rõhuv enamus ERA-sse astunuid (75%) olid keskharidusega. Samas vaid 48% OK valinutest olid piirdunud keskharidusega ning tervelt 45% OK-sse astunuist olid omandanud kutsehariduse (ERA vastav näitaja 25%). Mida kinnitab ka nende hõivatus tööga enne õpinguid (joonis 3).

Varasema kõrghariduse omandanud oli vaid OK-l. Viimane fakt kinnitab, et OK oli võimalus neile, kes polnud nõukogude ajastu iseloomu tõttu sõjaväelisest karjäärast mõelnud, kuid kelle plaane Eesti iseseisvumine ilmselt korrigeeris. See omakorda on tunnistus sellest, et OK ei olnud vaid pääsetee neile, keda nõukogude majanduse kokkuvarisemine töötusega ähvardas (kuigi – kõrge kutsehariduse omandanute protsent sellele siiski vihjab...).

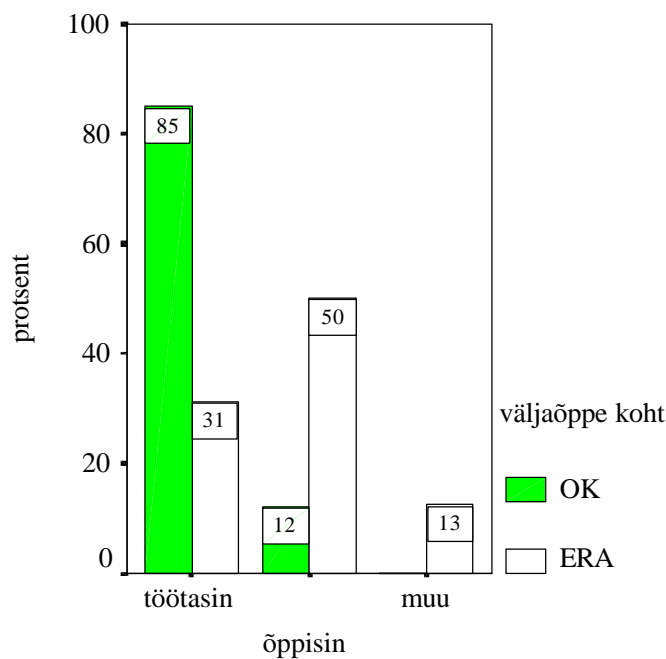

Joonis 2. Haridus enne õpinguid

3.2.3. Tegevus enne õpinguid

Küsitlustulemustest järeldub (vt joonis 3), et enamus OK õppureist (85%) olid õpingute eelend juba defineerinud, omades tõenäolist edaspidist teatava elukutsega seotud karjäärivisiooni. Lisaks eelmises alapeatükis vihjatud võimalusele, et uued ajad ja OK pakkusid turvalise pääsetee paljudele, kes oleksid jäänud muidu elu hammasrataste vahele (eeldame, et antud rühmal on puudulik motivatsioon sõjaväelase karjääriks), on siin siiski peidus ka positiivne pool – arvata võib, et OK oli väljund seni nõ “paisu taga” oodanud isikuile, kes olid ülimalt motiveeritud sõjaväelase kutseks, kuid oma riigi puudumisel olid olnud sunnitud valima muu karjääri.

ERA inimeste tegevus enne õpinguid oli üldpildis laiahaardelisem: 50% õppis erinevates tsiviilõppeasutustes, 31% töötas mingil töökohal, 13% olid hõivatud niivõrd erinevate tegevustega, et on raske tuua välja ühiseid näitajaid.

Joonis 3. Tegevus enne õpinguid

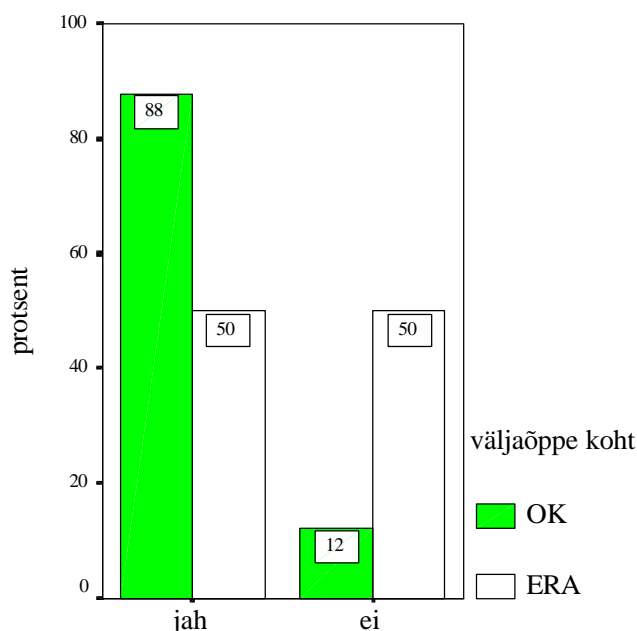
3.2.4. Eelnev kokkupuude sõjaväega

Vastavalt ERA vastuvõtu-eeskirjadele oli võimalik akadeemiasse astuda ilma kaitseväeteenistust läbimata, kusjuures õppimise aeg võrdsustati tegevteenistusega Eesti kaitseväes (Haud, 1998:87; RT 1992, 42:564). Vaatamata ERA eeskirjades toodud sisseastumisnõuetele oli pooltel (50%) ERA grupi vastanutel olemas eelnev kokkupuude

sõjaväega (vt joonis 4). See avaldus ajateenistuse läbimises või siis tegevuses Eesti Kaitseliidus. Küsimus, kas antud rühma soov kutsevalik sõjaväelase karjääri kasuks kallutada, tekkis enne ajateenistust/kaitseliitu või teenistuse vältel vajab ilmselt veel selgitamist.

OK vastanute eelnev kokkupuude sõjaväega on 85% (vt joonis 4). See on seletatav sellega, et enamus kursustele minejad olid eelnevalt läbinud ajateenistuse või seotud tegevteenistusega vms. Sellest johtuvalt, olid õppimaminejad teadlikud tulevase töö eripäradest. OK inimestele tuli kasuks see, et eelnevad kogemused võimaldasid neil liituda antud kursusega, omandamaks lühikese õppeajaga ohvitseri auaste.

Ülaltoodust võib järeldada, et OK inimesed olid sõjalises kontekstis kogenumad, mistõttu neil oli tõenäoliselt kergem sulanduda õpingute järgselt teenistusse kui ERA inimestel. Omaette küsimus on, kas on neil kergem ka karjääri teha.

Joonis 4. Eelnev kokkupuude sõjaväega

3.2.5. Motiivid kutsevalikul

Inimeste põhivajadused sunnivad neid päevast-päeva tegutsema püstitatud ülesannete suunas. Need põhivajadused baseeruvad aga sisemistel ajenditel ja jõududel, mis annavad tõuke meie tegevustele – seda tegurite kompleksi nimetatakse motivatsiooniks.

Inimeste üldist käitumist keskkonnas mõjutavad järgnevad motivatsiooniallikad:

- töö eest saadav tasu (sõjaväes palk, korterikompensatsioon, aastmeraha, toiduraha jne);
- töökeskkond (suhtlemine ja suhted töökohal, füüsiline keskkond);
- töö ise (õppimisvõimalused, eneseteostus).

Ülaltoodud inimese motivatsiooniallikate mõistmine aitab vastata küsimustele, miks inimene midagi teeb; miks ta eelistab üht tegevust teisele (Vadi 2001:90-91).

Alljärgnevas tabelis antakse ülevaade põhilisematest OK ja ERA ohvitseride mõjutanud motivatsiooni allikatest (vt joonis 5):

T a b e l l

Motivatsiooni allikad

OK	ERA
Peamiseks motivatsiooni allikaks oli töökeskkond – huvi sõjanduse vastu.	Peamiseks motivatsiooni allikaks oli töökeskkond – huvi sõjanduse vastu.
Teise tähtsama motivatsiooni allikana esines töö ise – sobiv pakutav õppimisvõimalus, missiooni tunne.	Teise tähtsama motivatsiooni allikana esines töö ise – sobiv pakutav õppimisvõimalus, missioonitunne, soov saada tööd.

Ülaltoodust selgus, et mõlemal uuritava ohvitseride grupil seisis esikohal õppeasutuse valikul motivatsiooni allikana töökeskkond ja teisel kohal töö ise.

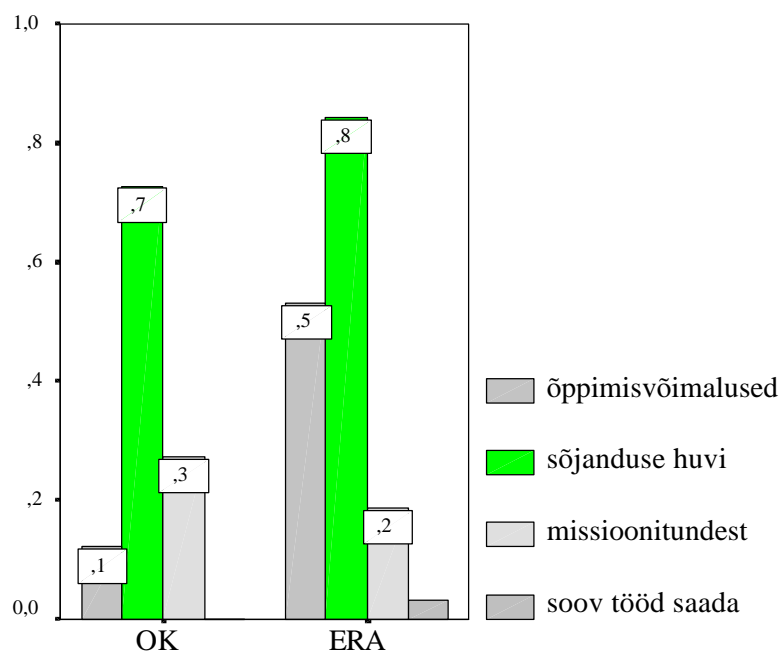
Õppeasutuse valiku põhinemine motivatsiooniallikal “töökeskkond” võib seletada sellega, et:

1. Vaadeldav ajavahemik jäi nn Eesti rahva ärkamisaja perioodi, mistõttu elanikkonna üldine huvi oma sõjaväe loomiseks oli suur (domineerivam ERA grupil);
2. Puututi juba eelnevalt tutvusringkonnas kokku sõjaväelastega või selle valdkonnaga seotud isikutega, mis võis avaldada mõju indiviidi edaspidistele valikutele (domineeriv võrdsel määral nii OK kui ka ERA grupil);
3. Tingimused õppimiseks olid paremad kui mujal (kursus/kool tagas riietuse, majutuse, söögi, tsiviilõppeasutuses puuduvad paljuski sellised võimalused),

Õppeasutuse valiku rajanemist motivatsiooniallikal “töö ise”, võib seletada sellega, et:

1. Sõjandusest huvitatud inimestel polnudki sel ajal Eestis võimalusi ohvitseriks saada kui OK-s ja ERA-s;
2. Paljud nägid uues ja rahva tähelepanuga soositud organisatsioonis võimalusi kiireks arenemiseks (domineerivam ERA grupil);
3. Riigitöö pakub alati inimesele suuremat enesekindlust kui erasektor, sest on rohkem stabiilne (1990. aastate esimesel poolel alanud privatiseerimisprotsess süvendas elanikkonnas ebakindlust homse päeva ees),
4. Oli võimalus end edasi arendada (domineerivam ERA grupil).

Õppima mineku muude põhjustena oli toodud: OK grupil soov saada ohvitseriks ja perspektiivi pärast ja ERA grupil saada vajalik kõrgharidus.

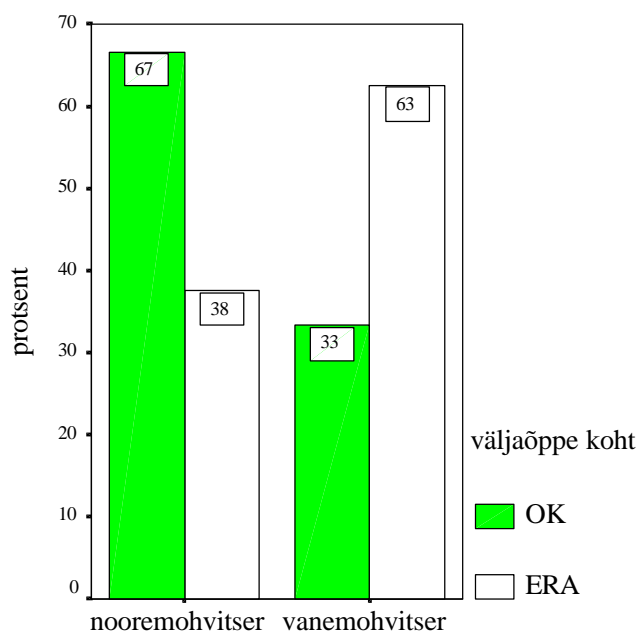

Joonis 5. Õppima minemise motiivid

3.2.6. Edasijõudmine teenistuses

Küsitluse läbi ilmnas, et pea kõik OK/ERA vastanud olid õpingute järgselt alustanud oma teenistust nooremohvitseri ametikohtadel. Koolitusele järgnevate aastatega olid teenistuses edukamad ERA lõpetanud ohvitserid (vt joonis 6). Nende edukus avaldus selles, et suudeti tõusta üldarvus kaks korda rohkem vanemohvitseri ametikohtadele kui seda olid suutnud OK lõpetanud.

Eeltoodu põhjal võib väita, et tõenäoliselt ei olnud OK ohvitseride grupi staatus kaitseväe organisatsioonis kõrge. Viimast põhjustasid omakorda kindlasti eelarvamused, millede tausta siin töös mitmes kohas ka aimata võib – eeldatav konkreetsetest sotsiaalsetest tingimustest lähtuv kutsevalik, mille puhul tasub oletada madalat motivatsiooni sõjaväelase karjääri suhtes.

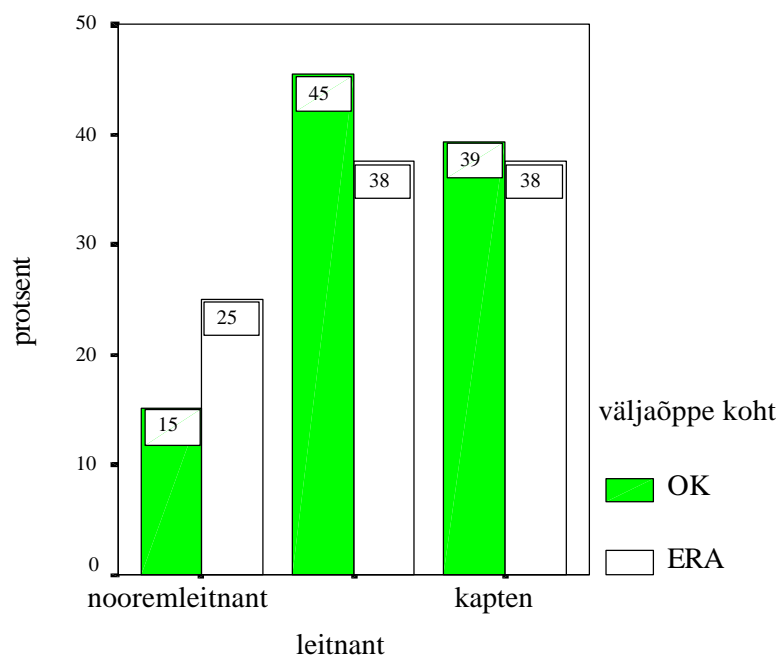

Joonis 6. Praegune ametikoht

3.2.7. Auaste

Küsitluse andmetel selgus (vt joonis 7), et auastmete omistamisel OK ja ERA ohvitseridele ei ole olnud määravaks omandatud haridus. Auastmetes on edenetud peaaegu võrdselt. Eelnev on seletatav sellega, et järgmise auastme andmisel kaitseväelasele arvestatakse tema eelneva auastme vanuse määra (vt Kaitseväeteenistuse seadus § 35-36 - RT I 2000, 28:167).

Siinkohal esineb ka üks tähelepanuväärne nüanss. Nimelt võimaldab OK ohvitseriharidus tõusta kuni nooremohvitseri ametikohani (kapten). ERA ohvitserid aga saavad liikuda teenistuses edasi kuni vanemohvitseri ametikohani (kolonel). Antud tingimustel on OK lõpetanud ohvitseride edasijõudmine teenistuses piiratud, kuigi erandjuhtudel esineb OK-haridusega ohvitseri ka vanemohvitseri ametikohal, kui vastava kvalifikatsiooniga konkurent puudub.

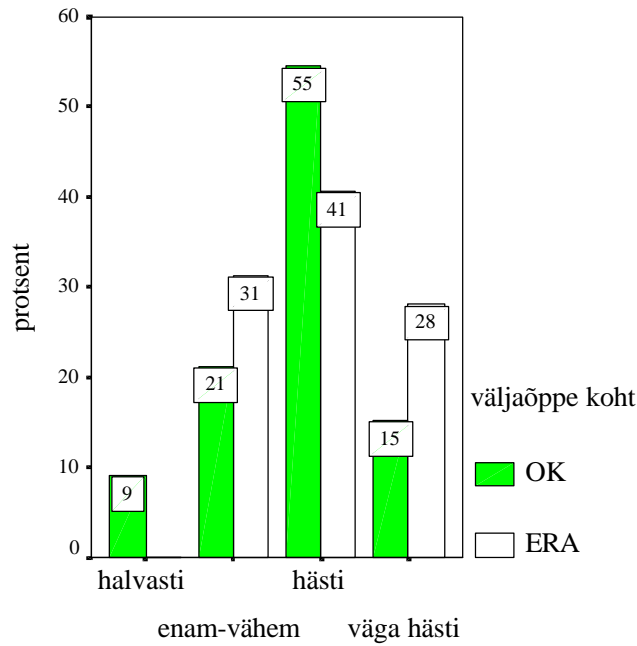
Joonis 7. Praegune auaste

3.2.8. Õpitu kasutamine teenistuses

Selleks, et teha kindlaks, kuidas ohvitserid on saanud ära kasutada õpitud teadmisi, oli käesolevas töös kasutatavas ankeedis esitatud vastamiseks viiepalline skaala. Skaala jaotus “viis” vastas hinnangule, mille kohaselt suudeti rakendada oma teadmisi väga hästi, skaalajaotus “üks” aga vastupidi – väga halvasti.

Vastanute poolt esitatud andmetest (vt joonis 8) võib järeldada, et ERA grupp on omandatud teadmiste kasutamisele leidnud oma teenistuses väga head rakendust. Sellele saame kinnitust ka kirjasõnast: Ilmar Palli toob välja, et õpingutel ERA-s pakuti 75% akadeemilist ja 25% sõjalist haridust (Palli 1998:21), see olevat andnud kooli lõpetamisel piisavad teadmised ja enesekindluse, saamaks hakkama järgnenud teenistuses.

OK grupp seevastu on omandatud teadmiste kasutamisel teenistuses ebakindlam. Vajakajäämised õpingutes, milleks olid erialased teadmised, pedagoogilised oskused, administreerimine (vt joonis 10), selgitavad neid ebakindluse põhjusi. Seega võib väita, et kursuse lõpetamine ei andnud piisavaid erialaseid teadmisi ega oskusi, mis olid vajalikud antud ametikoha täitmiseks.

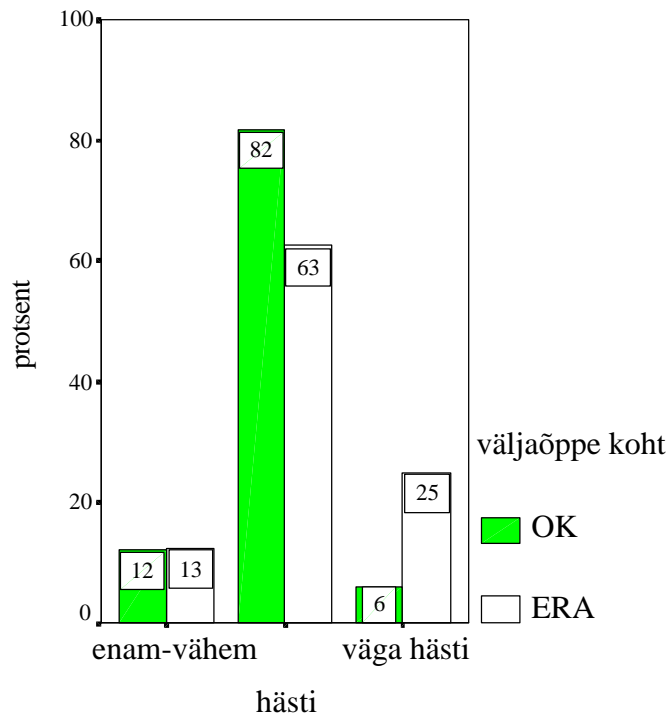

Joonis 8. Hinnang teadmiste kasutamisele pärast õpinguid

3.2.9 Hinnang teenistusele

Vastanutel paluti endal hinnata oma hakkamasaamist teenistuses (joonis 9). Ükski vastanutest ei märkinud, et oleks oma teenistusega halvasti või väga halvasti hakkama saanud. Saadud tulemus ei ole üllatav, sest nii enesekriitiline vaevalt et keegi oleks. Samas said 25% ERA-rühmast pärinevatest vastanutest enda arvates oma teenistusega väga hästi hakkama (OK-l vastav näitaja 6%), mis OK-ga võrreldes näitab ERA lõpetanute kõrgemat enesehinnangut ja enesekindlust. OK vastanutest 82% arvab, et teenistuses saadakse hakkama hästi. Teenistuses rahuldaval (enam-vähem) tasemel toimetulnuid oli mõlemal grupil pea võrdselt.

Objektiivse hinnangu andmiseks soovib autor tulevikus nii OK kui ka ERA ohvitseride kohta viia läbi kahepoolne uuring, milles esimese osa moodustaksid ülemate hinnang alluvatele ERA ja OK ohvitseridele ja teise osa ERA ja OK ohvitseride enda hinnang oma teenistusele.

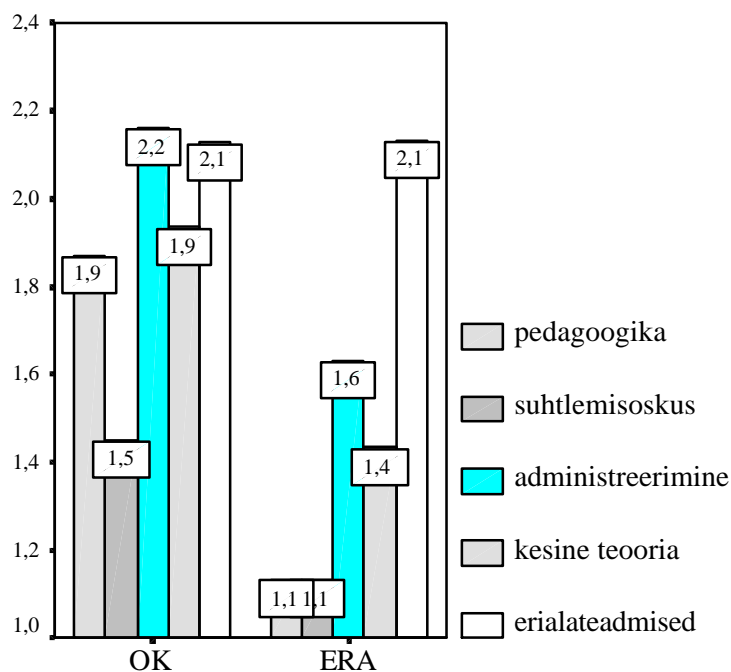
Joonis 9. Hinnang toimetuleku kohta teenistuses

3.2.10. Teenistuses ilmnenud vajakajäämised

Kolmepallilises skaalas paluti vastajatel hinnata hilisemas teenistuses ilmnenud vajakajäämisi sooritatud õpingutes. Väärtus “kolm” tähendas, et vajakajäämisi oli “kindlasti” ja väärtus “üks”, et “üldiselt mitte”. Kui arvestada asjaoluga, et lühiajalise OK põhirõhk oli sõjaliste ainete õpetamisel, siis torkab silma, et võrreldes ERA grupiga, on OK vastanute vajakajäämiste osakaal erialateadmistes sama kõrgel tasemel. Siit võib järelda, et antud ajaga ei olnud võimalik kursustel omandada ega ka õpetada erialaaineid, mis oleksid olnud piisavad lõpetamisele järgnenud teenistuses. Puudused administreerimise, pedagoogika ja teooria alal ei ole kursuse eesmärki silmas pidades üllatavad.

Kõige paremad õpingujärgsed pedagoogika- ja suhtlemisoskused on ERA vastanutel. Ohvitseride vastastikusest hinnangust tulenev ERA grupi kõrge koostöövalmidus (joonis 15) on kinnituseks, et vastanud said koolist väga head pedagoogilised- ja suhtlemisoskused. Autori hinnangul võib administreerimise vähest oskust pidada kaitseväes loomulikuks, arvestades tollal valitsenud olukorda, sest algusaastatel dokumentatsiooniga tegelemine oli teisejärguline ja major Boriss Püssa väitel puudus ERA-l vajalik hulk sõjalise haridusega õppejõude (Jõesaar 2001b:21).

Samas – võttes arvesse, et tegemist on vastanute enesehinnanguga, võib oletada ka teatavat kõrgendatud enesehinnangut ERA lõpetanuil, mis omakorda võib lähtuda taustsüsteemist (teadmisest, et antud hetkel oldi üldse ainsad, kes olid mingit pedagoogika- ja suhtlemistreeningut saanud).

Joonis 10. Vajakajäämised teenistuses

3.2.11. Sotsiaalsed garantiid

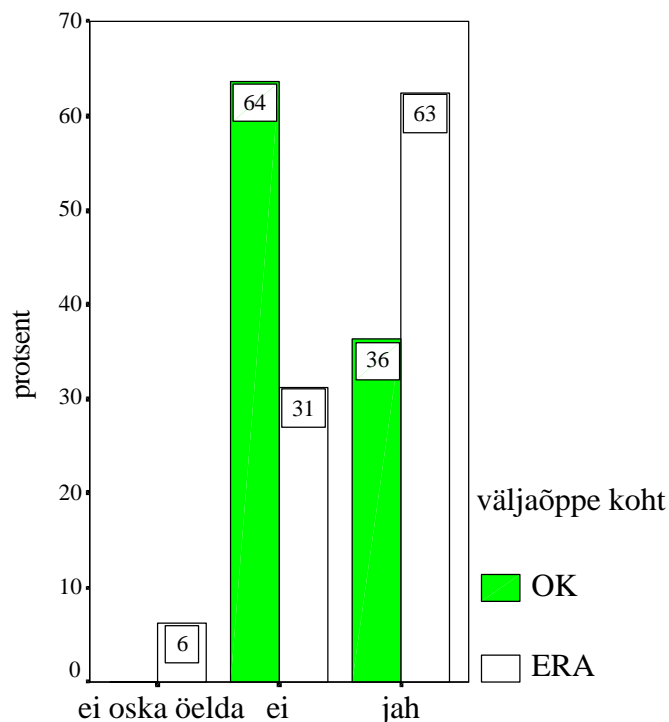
Uuritavatel paluti vastata, kas kooli lõpetamine on pakkunud sotsiaalseid garantiisid. Antud küsitluses (joonis 11) ilmsid väga suured erinevused. Vaatamata sellele, et kaitseväeteenistuses on kõigile kaitseväelastele üheselt määratud teenistuslased tagatised (KVTS § 153-175 - RT I 2000, 28:167) on OK lõpetanute seas eitavalt vastanute hulk suur. Kas see tuleb vastanute teadmatusest või autori ebatäpsest küsimusest, on raske siinkohal öelda.

Kaitseväelastele ette nähtud sotsiaalseid garantiid on järgnevad:

- teenistustasu;
- võimalusel tööandja eluruum;
- tasuta vormriietus;
- puhkus 35 kalendripäeva;

- tasuta meditsiinilised uuringud ja ravikulud;
- korteriraha ja toiduraha,
- pensionikindlustus;
- koolitusjärgselt töökoht Eesti Kaitsejõududes;
- jt (KVTS § 153-210).

Eelnev loetelu hõlmab endas erinevaid valdkondi, kuid autori uurimus ei toonud välja, mida uuritavad peavad enda jaoks olulisemaks. Autori arvates vastati sotsiaalsete garantiide olemasolu asjus eitavalt, kuna paljusid sotsiaalseid garantiisid peetakse isenesest mõistetavaiks ning teenistusega kaasnevaiks (korteriraha, toiduraha, tasuta vormiriietus jne). OK lõpetanute pessimistlikum lähenemine võib viidata nii nende teistsugusele motivatsioonile (meenutagem veelkord sotsiaalset tausta Eesti Kaitseväge kujunemise ajal), kui sellele, et OK lõpetanud tunnetavad teatavaid piiranguid karjääris (vt järgmine alapunkt). Käesolev aspekt vajab edasist uurimist.

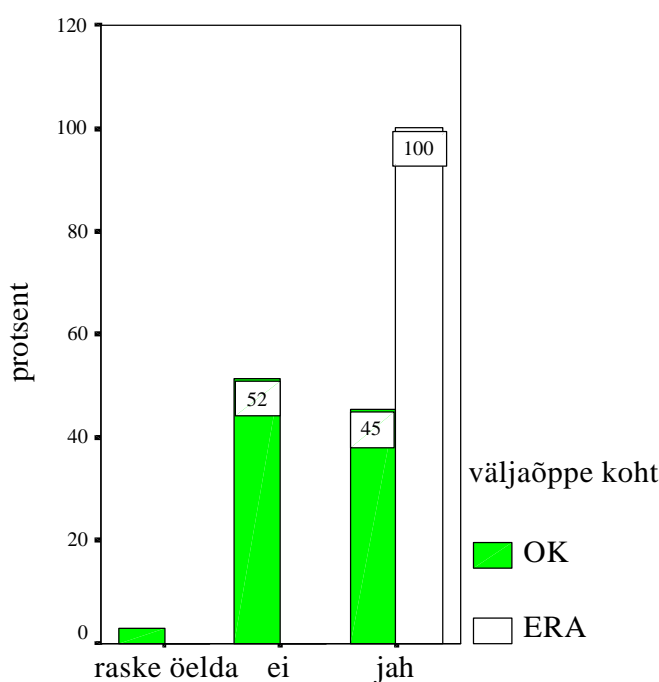

Joonis 11. Sotsiaalseid garantiid.

3.2.12. Kindlustunne

Sõltuvalt sõjalise ettevalmistuse omandamise kohast, on gruppide kindlustunde erinevus väga suur (joonis 12). ERA lõpetanute kindlustunde põhjustena toovad vastanud ise välja kindla sissetuleku ja töökoha. (Võrreldes teiste ülikoolidega tagati ERA Kaitsekolledži õppuritele kooli lõpetamisel töökoht.) Võrreldes end OK lõpetanutega, rõhutatakse ka kõrghariduse omandamise aspekti.

OK lõpetanud on tuleviku suhtes palju ebakindlamad. Põhilisteks ebakindluse allikaks on kõrghariduse puudumine. Vaid kõrghariduse olemasolu tagab normaalse karjääri kaitseväes, kuid ohvitseride haridusnõuded kehtestati alles siis, kui paljude poolt oli OK lõpetatud.

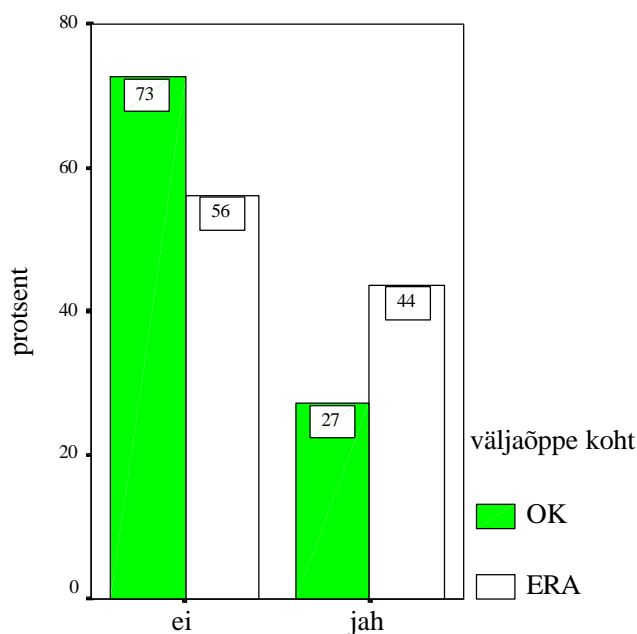
Joonis 12. Kindlustunne

3.2.13. Elukutse vahetus

Kindlad oma valitud erialale on 73% OK ja 56% ERA vastanutest. Elukutse vahetusele on mõelnud 27% OK ja 44% ERA vastanuid. ERA vastanud on põhjusteks toonud väikese sissetuleku, motivatsiooni puuduse ja töökoormusest tekkinud stressi. Sarnased põhjused on ära toodud ka OK grupi poolt, kuid väiksemal arvul. Võib järeldada, et OK vastanud on kindlamad omandatud elukutsele, kui seda on teine grupp.

Ilmselt saab siinkohal jällegi tulla võrreldavate rühmade teatava sotsiaalse erinevuse juurde. Konstateerigem samas, et OK lõpetanute selgema kutsetruuduse puhul polegi niiväga oluline,

kas on see tingitud hirmust kaotada vaid kättevõidetud töökoht või on tegemist väga oma erialale pühendunud inimestega – ilmne on see, et OK andis oma lõpetanutele karjääri jätkamiseks kitsama perspektiivi. (Teisisõnu: ERA kõrgharidus – nagu iga kõrgharidus – annab lõpetanutele laiemad võimalused.)

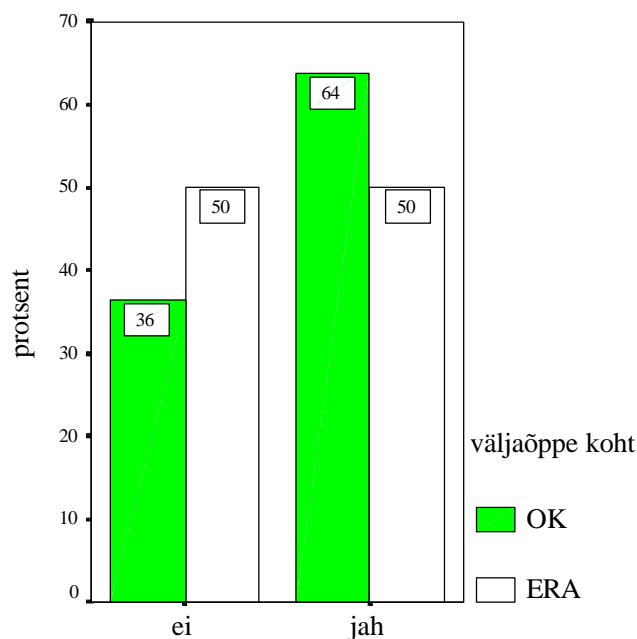

Joonis 13. Elukutse vahetus

3.2.14. Teenistus ja isiklik elu

Uuritavatel paluti vastata, kas teenistus on seganud nende isiklikku elu. Antud vastustest (joonis 14) avaldub, et OK lõpetanutel on teenistus eraelu rohkem seganud (64%) kui seda on ERA vastanutel (50%). Sellest võib järeldada, et teenistuses on OK vastanuid rohkem madalamatel ametikohtadel (joonis 6), mis autori arvates eeldab omakorda tihedamat kokkupuudet alluvatega ja tööprobleemidega hõivatust ka peale ametlikku tööpäeva, seetõttu jääb vähe aega perega koos olemiseks.

Segavaks faktoriteks on toodud veel: pikad komandeeringud ja välilaagrid ning elamispinna puudus.

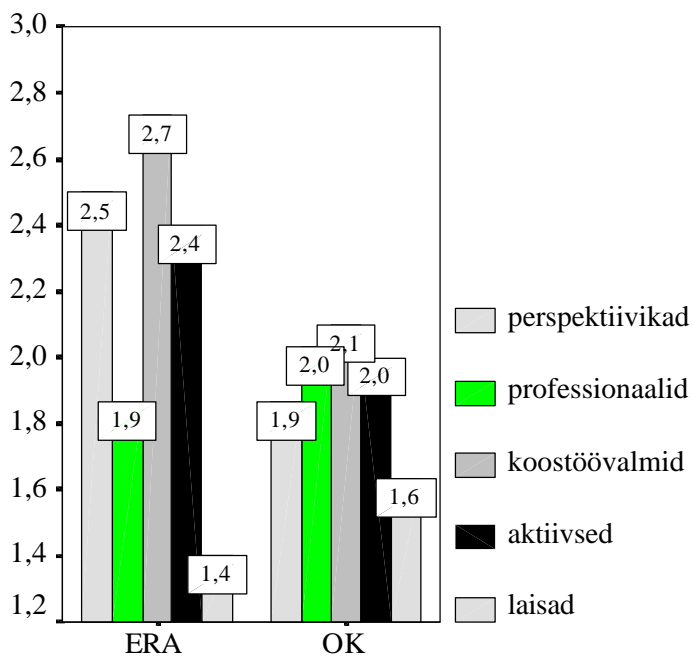
Joonis 14. Teenistus ja isikliku elu häirimine

3.2.15. Vastastikune hinnang

Kolmepallilises skaalas paluti vastajatel hinnata oma teenistuskaaslast. Väärtus “3” tähendas “kindlasti”, väärtus “2” “võibolla” ja väärtus “1” “üldiselt mitte”. Gruppide võrdlusest on näha (joonis 15), et ERA lõpetanute hinnangud OK lõpetanute kohta on palju ühtlasemad, OK lõpetanute omad oma partnerite suhtes aga palju heterogeensemad. Väga kõrgelt hinnatakse OK poolt ERA lõpetanud ohvitseride koostöövalmidust. See võib tuleneda muuhulgas ERA lõpetanute suuremast suhtlemisoskusest ja pedagoogilistest võimetest (vt ka joonist 10), mis võimaldab hakkama saada teenistuses ette tulevate keeruliste olukordadega. Samuti hindavad OK lõpetanud kõrgemalt teise grupi aktiivsust ja koostöövalmidust. Antud juhul võib järeldada, et OK poolt antud hinnangutes omavad ERA lõpetajad palju suuremat potentsiaali saada oma teenistuses hästi hakkama. Autori arvates antakse kõige objektiivsem hinnang just nende inimeste poolt, kellega igapäevaselt koos töötatakse. Madalamat hinnangut professionaalsusele võib panna vähese praktika ja kaitseväes oldud aja arvele.

Samas hindavad ERA lõpetanud OK taustaga ohvitseride pigem keskpärasteks. Üllatav on professionaalsuse hindamine oodatust madalamal tasemel, sest ohvitseride ettevalmistuse kursused olid eelkõige mõeldud sõjaliste ainete õpetamiseks. Kõigepealt avaldub siin kindlasti ERA lõpetanute laiem arusaam professionaalsusest ohvitserikutse puhul.

Rolli võib mängida ka karjäär: ERA lõpetanud on kooli lõpetamise järgselt enam erialaselt niivõrd täiendanud, et enda teadmisi ja oskusi OK lõpetanutega võrreldes, ei peeta kitsamalt spetsialiseerunud kolleege enam erialaselt kogenumaks (vt ka joonist 10). Siinkohal soovitab autor, et järgmine uurija vaataks professionaalsuse erinevaid aspekte.

Joonis 15. Vastastikune hinnang

KOKKUVÕTE

Pärast oma sõltumatuse taastamist otsustas Eesti Vabariik oma vabadust ning iseotsustamise õigust iga hinna eest kaitsta ja säilitada. Üheks teeks selleni oli oma kaitseväge loomine 1991. a. Tegemist oli paraku institutsiooniga, mille järjepidevus võrreldes enamuse teiste olemasolevate riigistruktuuridega taasiseseisvunud Eestis, oli katkenud. Kaitseväge taastamist alustati muuhulgas ka rahvusliku ohvitseridekaadri koolitamisega. Ohvitseriks saada oli 1990. aastatel võimalik erinevaid teid mööda. Märkimisväärse panuse kaitseväge ülesehitamisele on andnud käesolevas töös uuritud Kaitseväge Ohvitseride Kursuse ja Eesti Riigikaitse Akadeemia Kaitsekolledži lõpetanud ohvitserid.

Kaitseväge arengu kontekstis on kindlasti oluline analüüsida erineva taustaga ohvitserkonna kujunemist ja karjääri. Autor käsitleb nii OK kui ERA lõpetajaid kahe erineva, omavahel võrreldava, grupina. Alljärgnevalt võtab autor kokku enda poolt vastavas suunas tehtud uurimistöö tulemused. Loodetavasti innustavad need seda uurimissuunda jätkama.

Erineva koolituse ja haridusega ohvitseride kutsevaliku ja karjääri võrdluse põhjal võib öelda järgmist:

- 1) Suurem osa OK lõpetanutest (85%) olid õpingute eel end juba defineerinud, kuid uute võimaluste tekkides (või siis endiste olude kadudes) valisid läbi OK ohvitserikutse (vt joonis 3).
- 2) Võrreldes ERA ja OK lõpetanuid nende õpingute-eelse hariduse pinnal, näeme, et 75% ERA-sse astunud omasid keskkooli haridust (vt joonis 2). OK lõpetanutest aga omasid 45% kesk-eri ja 6% kõrgharidust. Esialgse kutsevaliku toimumist kinnitab ka see, et OK lõpetanutest olid 85% töötanud (ERA puhul vastav näitaja 31) enne ohvitseriõpingute alustamist (vt joonis 3). ERA lõpetanute, kui ka üldiselt nooremate (vt joonis 1) puhul saab rääkida keskkoolilõpetanute esmasest kutsevalikust või soovist saada kõrgharidus just vastaval alal. OK lõpetanute puhul on võimalik arendada keerukamaid spekulatsioone. Ühest küljest (vt joonis 5) võib oletada, et uuritava grupi puhul on tegemist nõ “paisu taga oodanutega”, kes uute aegade tulles valisid eriala ja läksid õppima missioonitundest lähtuvalt. On aga selgunud (vt tabel 1), et mõlemal uuritaval ohvitseride grupil seisis õppeasutuse valikul esikohal motivatsiooniallikana töökeskkond ja alles teisel kohal oli töö ise. Seega võib just OK lõpetanute puhul (kes olid juba töötanud muudel aladel) rääkida nõ “majanduspõgenikest”.

- 3) Saadud hariduse puuduseid esile tuues (vt joonis 10) on OK lõpetanud kriitilisemad, eriti käib see administreerimise, pedagoogika jm teooria kohta.
- 4) Ohvitseride vastastikusest hinnangust järelduv ERA grupi kõrge koostöövalmidus (vt joonis 15), võib olla kinnituseks, et ERA lõpetanud said koolist väga head pedagoogilised ja suhtlemisoskused. Samuti rõhutasid OK vastanud teise grupi aktiivsust. Ka ERA grupi enesehinnang (võrrelduna OK vastava tulemusega) näitab suuremat suhtlemisoskust ja pedagoogilisi võimeid (vt joonis 10). Seega, autori hinnangul, omavad ERA lõpetajad palju suuremat potentsiaali saada oma teenistuses hästi hakkama. ERA lõpetanud hindavad OK lõpetanuid pigem keskpärasteks. Üllatav on OK lõpetanute madal professionaalsust käsitlev enesehinnang, mis on oodatust madalamal tasemel. Oli ju OK eelkõige mõeldud sõjaliste ainete õpetamiseks.
- 5) Selgus, et ERA lõpetanud on omandatud teadmiste kasutamisel teenistuses kindlamad (vt joonis 8). Vaadeldes OK lõpetanute ebakindlust, leidis autor järgmised asjaolud – OK väljaõppes oli puudusi erialaste teadmiste, pedagoogiliste oskuste ja administreerimise õpetamisel (vt joonis 10).
- 6) Vastustes küsimusele, kas teenistus on seganud vaatlusaluste gruppide isiklikku elu (vt joonis 14) nähtus, et OK lõpetanutel on teenistus eraelu rohkem seganud (64%), ERA lõpetanutel (50%). Lähtudes asjaolust, et teenistuses on OK lõpetanud enamasti madalamatel ametikohtadel (joonis 6), mis omakorda tähendab tihedamat kokkupuudet alluvatega ja tööprobleemidega hõivatust ka peale ametlikku tööpäeva, jääb OK läbinutel vähem aega perega tegelemiseks. Segavaks faktoriteks on toodud veel: pikad komanderingud ja välilaagrid ning elamispinna puudus.
- 7) Siiski on OK lõpetanud kindlamad omandatud elukutsele kui seda on teine grupp (vt joonis 13). OK lõpetanud on vähem mõelnud elukutse vahetusele. See võib olla märk kitsama hariduse poolt seatud piirangutest, aga ka suuremast missioonitundest. Viimast väidet võib kinnitada ka see, et ERA lõpetanute jaoks on töötasu rohkem määravamaks elukutse vahetuse otsuse tegemisel (vt joonis 13).

Käesolev töö kinnitas, et Eesti Kaitseväge ohvitserkonna kujunemine – erinevad haridusteed – annab kodumaisele ohvitserikutsele teatava heterogeensuse pitseri. Tõenäoliselt võiks olla ühe riigi ohvitserkond siiski võimalikult homogeenne. Jääb oodata, mil aeg ja kodumaise sõjandusliku hariduse areng asjad paika panevad. Seni on aga palju OK lõpetanud andnud oma panuse ühtlustamisprotsessi KVÜÕA keskastmekursuse läbimisega.

SUMMARY

The study is a comparative analyses of 2 groups of Estonian officers – graduates from the Estonian State Defence Academy and from the Officers' Courses of Estonian Defense Forces. A questionnaire was answered by 65 officers, all in the service.

The obtained data was analyzed by SPSS 11.5 statistic program.

The objective of the study was to trace and explain the motivation of the involved, concerning their choice of profession, effectiveness of the studies from the viewpoint of the individuals involved, and their subsequent careers in the Estonian Defence Forces.

The thesis has been divided into three parts:

1. Introduction;
2. A short overview of military education in Estonia, incl. the formation of the Estonian State Defence Academy and the Officers' Courses of Estonian Defense Forces;
3. A comparison between the two groups.

As a conclusion it is stated that there are traces of heterogeneity in the staff of the Estonian Defence Forces. The differences are diminishing while the military traditions in Estonia develop. Future studies into the field are welcome!

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

Aimre, I. 1998. *Eesti Riigikaitse Akadeemia 1992-1998*. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia.

Eesti Sisekaitse Akadeemia rektori 28.09.1992.a käskkiri nr15.

Eesti Vabariigi Valitsuse 15.04.1992. a määrus nr 117 - RT I, 14:234.

Eesti Riigikaitse akadeemia ümbernimetamine Sisekaitseakadeemiaks ja Sisekaitseakadeemia põhimääruse kinnitamine - RT I, 1998, 51:770.

Haud, J. 1998. *Eesti Riigikaitse Akadeemia Kaitsekolledzi uue õppekava teoreetilised ja praktilised lähtekohad*. Tallinn: magistritöö Tallinna Pedagoogikaülikoolis.

Hess, B.B, Markson, E.W. Stein, P.J. 2000. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim.

Jõesaar, I. 2001a. "Arenguloogika tõestab kümme aasta taguste ideede õigust". *Sõdur* 3 (30), 9-12.

Jõesaar, I. 2001b. "Kümne aastaga Ohvitseride kursuselt Balti Kaitsekolledžisse". *Sõdur* 3 (30), 20-22.

Kaitsejõudude Peastaabi ülem 09.12.1991.a käskkiri nr 12.

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste moodustamine - RT I, 1998, 29:381.

Kaitseväe juhataja 25.07.1997. a käskkiri nr 288.

Kaitseväeteenistuse seadus 2000 - RT I. 28, 167. Kirjastus: OÜ Infotrükk.

KVÜÕA KSK, kodulk, ajalugu

<<http://www.ksk.edu.ee/ajalugu.htm>>, (25.10.03)

Luts, A. 1975. *Heitluste keerises I*. Stockholm: Välis-Eesti&EMP

Pajur, A. 1999. *Eesti riigikaitsepoliitika aastatel 1918-1934*. Uurimusi ja allikmaterjale sõjaajaloost, 2. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv.

Palli, I. 1998. „Kadetid rataste vahel“. *Luup*, 7 (64). 20-22.

Raska, E. 1994. *Kriminoloogia üldkursus. Sotsioloogiline uuring*. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia.

Tannberg, T. 2002. “Sõjateaduste õpetamisest Tartu ülikoolis aastatel 1802-1830“. *Ajalooline Ajakiri* 1/2 (116/117).

Vadi, M. 2001. *Organisatsioonikäitumine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Väätänen, L. 1999. “Eesti kasvatab oma kaadriohvitserid ise”. *Sõdur* 4 (23), 5 – 8.

Walter, H. 1992. “Eesti ohvitser I”. *Rahva Hää*, 28. november, 1992. Lk. 3.

LISA

Ankeetküsitlus

KVÜÕA KÕRGEM SÕJAKOOL

Ohvitseride Kursustel ja Eesti Riigikaitse Akadeemia Sõjakooli
lõpetanute ettevalmistuse tulemuslikkuse hinnangu uuring.

Lugupeetud küsimustikule vastaja!

Palun Teid Eesti Riigikaitse Akadeemia Sõjakooli/Ohvitseride Kursuse lõpetanuna vastata allpool esitatud küsimustele. Teie vastuste alusel püütakse välja selgitada ohvitseride ettevalmistuse tulemuslikkus ning neid tulemusi tulevikus kasutada ohvitseride ettevalmistuse kvaliteedi tõstmiseks.

Enne vastuste andmist lugege läbi kõik küsimused. Tõmmake Teile sobiva vastusevariandi ees olevale tähele ring ümber.

Täiendavaid selgitusi saab telefonil 056 657 428 või e - mail enzo8@ hot.ee. Vastaja isik jääb vastuste edaspidisel kasutamisel anonüümseks. Küsimuste põhjal tehakse statistilisi üldistusi ja Teie arvamusi eraldi ei avaldata.

Vastuste küsimustikud saatke aadressil:

Tagalapataljon

Marja 4A

EE 10617 Tallinn

Ette tänades

Jaanus Antson

1. Teie sõjalise väljaõppe saamise koht?

- A. Ohvitseride kursus
- B. Eesti Riigikaitse Akadeemia

2. Teie vanus.....

3. Milline oli Teie kooli/kursuse lõpetamisele järgnenud...?

Ametikoht

Auaste.....

4. Mis on Teie praegune...?

Ametikoht

Auaste.....

5. Kas kursustele/kooli minek oli tingitud...? (Võite valida mitu)

- A. Soovist tööd saada
- B. Huvist sõjanduse vastu
- C. Head õppimisvõimalused
- D. Missioonitundest
- E.

6. Kas Teie suglastest/tuttavatest on keegi olnud sõjaväelane?

- A. Jah (täpsustage).....
- B. Ei

7. Kas Teil oli enne õppima asumist kokkupuude sõjaväega?

- A. Jah (täpsustage).....
- B. Ei

8. Õppima asumisel oli Teie haridus?

- A. Põhi
- B. Kesk-eri
- C. Kesk
- D. Kõrgem

9. Kus te töotasite enne OK/ERA astumist?

- A. Ettevõtluses
- B. Majanduses
- C. Riigiteenistuses
- D. Õppisin
- E. Olin töötu
- F.

10. Kuidas Te hindate teenistuses ERA/OK - s hariduse saanud ohvitseri?

Kui olete lõpetanud ERA siis hinnake OK ja kui OK siis ERA ohvitseri.

Kindlasti Võibolla Mitte

- A. Professionaalid
- B. Perspektiivikad
- C. Koostöövalmid
- D. Aktiivsed
- E. Laisad
- F.

11. Kuidas suutsite koolis/kursustel omandatud teadmisi kasutada teenistuses?

- A. Väga hästi
- B. Hästi
- C. Enam-vähem
- D. Halvasti (Miks?.....)
- E. Väga halvasti (Miks?.....)

12. Kas kooli/kursuse lõpetamine on pakkunud Teile sotsiaalseid garantiisid?

- A. Jah (Milliseid?).....
- B. Ei ole pakkunud

13. Kas kooli/kursuse lõpetamine on pakkunud Teile kindlustunnet?

- A. Jah (Põhjendage).....
- B. Ei (Põhjendage).....

14. Kas teenistus on seganud Teile isikliku elu?

- A. Jah (Põhjendage).....
- B. Ei

15. Kas Te olete mõelnud elukutse vahetamisele?

- A. Jah Põhjendage).....
- B. Ei

16. Kas te olite/olete oma tehtud valikuga rahul?

- A. Olen rahul
- B. Ei ole rahul (Põhjendage).....

17. Kas Te saate/saite oma teenistusega hakkama?

- A. Väga hästi
- B. Hästi
- C. Enam-vähem
- D. Halvasti(Miks?).....
- E. Väga halvasti(Miks?).....

18. Milliseid vajakajäämisi õpingutes on ilmnenu Teie teenistuses?

Lisage vajadusel neid omalt poolt juurde.

Kindlasti Seda ka Üldiselt mitte

- A. Erialased teadmised
- B. Administreerimine
- C. Kesine teooria
- D. Oskus suhelda
- E. Pedagoogilised oskused
- F.

19. Millised teadmised on õpingujärgselt olnud Teie tugevamaks küljeks?

.....

20. Millised oskused on õpingujärgselt olnud Teie tugevamaks küljeks?

.....

21. Milline on Teie edasine/kõrgem karjääri soov?

Põhjendage

.....

Täname koostöö eest!

Küsimustiku koostas Jaanus Antson

tel 056 657 428

Tänuavaldus!

Täna kõiki kes olid abiks käesoleva töö valmimisel, Aivar Toomi ja Ken Kallingut asjakohaste nõuannete ja väga kannatliku juhendamise eest. Samuti Aasa Musta andmetöötluse tehnilise teostuse abistamise eest.